

3. Моляко В.О. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / В.О. Моляко, О.Л. Музика. – Житомир: Рута, 2006. – 20 с.

4. Посталюк Н.Ю. Творческий стиль деятельности. Педагогический аспект / Н.Ю. Посталюк – Ка-

завь, 1989. – 204 с.

5. Шадриков В.Д. Способности, одаренность, талант // Развитие и диагностика способностей / Отв. ред. В.Н. Дружинин, В.Д. Шадриков. – М.: Наука, 1991. – С. 11.

Подано до редакції 22.02.13

УДК: 373.2+001.8+004

І. К. Мардарова

МОЖЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Розглянуто проблему організації дослідницької діяльності дошкільників з використанням комп'ютерних технологій в умовах дошкільного навчального закладу. Проаналізовано теоретичні і практичні аспекти підготовки майбутніх вихователів до використання комп'ютерних технологій у роботі з дітьми дошкільного віку.

Ключові слова: дослідницька діяльність, діти дошкільного віку, підготовка майбутніх вихователів, комп'ютерні технології

Сьогодні стрімкий розвиток суспільства призводить до впровадження у педагогічний процес дошкільних навчальних закладів нових інформаційних технологій. Перед вихователями виникає потреба набуття нових знань і навичок щодо результативного застосування можливостей комп'ютерних технологій при організації дитячого пізнання. Діти дошкільного віку активно прагнуть активно досліджувати довколишнє. Звідси виникає необхідність здійснювати процес організації дослідницької діяльності дітей в цікавій, доступній для дітей формі, щоб їх прагнення до дослідницької діяльності не згасало.

Мета статті: проаналізувати можливості організації вихователями дослідницької діяльності дітей дошкільного віку з використанням комп'ютерних технологій.

У психолого-педагогічних дослідженнях організація дослідницької діяльності дітей дошкільного віку розглядається А. Богуш, Н. Віноградовою, Н. Гавриш, О. Дибіною, Т. Зеніною, Л. Меншиковою, О. Подд'яковим, Є. Рацкович, О. Шаграєвою тощо.

За думкою Є. Рацкович, дослідницьку діяльність слід розглядати як особливий вид інтелектуально-творчої діяльності, що виникає в результаті функціонування механізмів пошукової активності та будується на базі дослідної поведінки [5, с. 13].

О. Подд'яков дослідну поведінку трактує як поведінку, що спрямована на пошук і здобуття нової інформації із зовнішнього оточення. Вона виступає універсальною характеристикою пізнавальної діяльності дитини та виконує важливі функції в розвитку пізнавальних процесів усіх рівнів, у навчанні, соціальному й особистісному розвитку [4, с. 7]. Є. Рацкович дослідну поведінку визначає як "вид поведінки, що будується на базі пошукової активності і спрямована на вивчення об'єкта, нетипової (проблемної) ситуації". Фундаментом дослідної поведінки є "психічна

потреба в пошуковій активності", яка виступає в якості мотиву [5, с. 12].

Мотивом дослідної поведінки дитини, за О. Подд'яковим, є допитливість. Він зазначає, що вона близька до поняття "потреба в нових враженнях" [4, с. 7]. За визначенням О. Лінник, допитливість – це інтелектуальне почуття, що є передумовою виникнення пізнавального інтересу і реалізується в дослідно-творчій та пізнавальній діяльності дитини [2, с. 25].

Слід зауважити, що дитяче дослідження передбачає постановку проблеми, висування гіпотези, складання плану дослідження, перевірку припущень (проведення експерименту) та формулювання висновків. Крім того, дослідницька діяльність потребує корегування дій залежно від результатів, отриманих дошкільниками під час експерименту (підтвердилось – не підтвердилось). Дослідницька діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі відбувається в процесі спеціально організованого навчання. Залежно від обсягу та складності організації і проведення дослідження, воно може бути організоване як в рамках цілого заняття, так і його частини. Досліди вихователями можуть бути проведені також під час прогулянок, екскурсій, праці в природі тощо. О. Подд'яков зазначає, що з дослідною поведінкою тісно пов'язана ігрова діяльність дітей. Дослідна поведінка виникає при зустрічі з новим незнайомим об'єктом (людиною, реччю, пристроєм тощо). У ході дослідження він стає все більш відомим, зрозумілим, безпечним, і тоді з ним може розпочатися гра. Потім можливі два варіанти: об'єкт або поступово набридає і суб'єкт його залишає, або в процесі гри виявляються нові, раніше невідомі властивості об'єкта. Тоді виникає орієнтовно-дослідницька реакція, і знову може розпочатися дослідницька поведінка [4, с. 75].

Досліджуючи довкілля, дитина спирається на свої органи відчуття, які дозволяють їй сприймати

сигнали: властивості й ознаки речей та явищ. Комп'ютер у поєднанні з мультимедійною проекційною апаратурою дає можливість подавати дітям інформацію в цікавій наочній формі, створюючи нові способи та методи проведення занять. Діяльність дошкільника, збагачена комп'ютерними засобами, сприяє виникненню психічних новоутворень, а саме: теоретичного мислення, розвинутої уяви, здатності до прогнозування результату дії, проектних якостей мислення тощо, яка призводить до значного підвищення, розвитку творчих здібностей дітей [3, с. 86].

Слід зазначити, що існують різні погляди щодо можливостей використання комп'ютера та комп'ютерних технологій як засобу організації навчання і виховання дітей. У багатьох дослідженнях вказується, що діти дошкільного віку більш вразливі до різних чинників середовища, оскільки їх організм перебуває у стані інтенсивного розвитку.

Вплив комп'ютера на здоров'я дітей має певні фактори ризику. Серед них зазначають:

- негативний вплив на здоров'я дітей (сидяче положення протягом тривалого часу, психологічна втома, вплив електромагнітного випромінювання монітору, навантаження на зір, перевантаження суглобів кистей рук, комп'ютерна залежність, стан тривожності тощо).

- неякісне комп'ютерне устаткування (розмір екрану, його яскравість, контраст зображення з фоном, відстань до очей, вимоги до засобів керування персональним комп'ютером (миша, клавіатура) їх відповідність віковим можливостям);

- неякісне програмове забезпечення (застаріле комп'ютерне устаткування, комп'ютерні програми (ігри) жорстокого, агресивного характеру, непродумані ігрові сюжети тощо);

- не організоване робоче місце за комп'ютером (невідповідність меблів віку дитини, відсутність правильного освітлення, кімнати релаксації тощо).

Проте дослідженнями учених (А. Бірюкович, Ю. Горвіц, В. Могільова, С. Новосолова, Г. Петку та ін.) доведено, що комп'ютер безпечний як будь-який побутовий пристрій, і його використання в роботі з дітьми дошкільного віку можливе і допустиме. Учені (А. Богущ, Н. Гавриш) зауважують, що комп'ютер може виступати засобом пізнання дитиною довкілля, але вихователь повинен раціонально використовувати комп'ютер у роботі з дітьми залежно від мети і змісту навчання, контролювати розумове навантаження дошкільників [1, с. 87].

В. Могільова стверджує, що при застосуванні комп'ютерних технологій в роботі з дітьми дошкільного віку відбувається розвиток мотиваційної сфери дітей (формування пізнавальних потреб, мотивів досягнення і самоствердження тощо); розвиток вищих психічних функцій (мислення, пам'ять, увага тощо); формування довільності психічних процесів дошкільника; розвиток емоційної сфери (формування необхідних навичок керування своїми почуттями й емоційним станом, подолання надмірної тривожності); реалізація індивідуального підходу до дитини в процесі навчання тощо [3, с. 214].

У зв'язку з вищесказаним, нами здійснюється підготовка майбутніх вихователів до використання комп'ютерних технологій у роботі з дітьми дошкільного віку. Одним з напрямків цієї підготовки є ознайомлення студентів з можливостями і способами застосування комп'ютерних технологій в процесі організації дослідницької діяльності дошкільників. На практичних заняттях студенти за допомогою комп'ютерних програм PowerPoint, Microsoft Word, Microsoft Publisher, Windows Movie Maker, Opera (або Internet Explorer) оволодівають вміннями і навичками організації дитячої дослідницької діяльності в умовах дошкільних навчальних закладів. Вони вчаться розробляти презентації-супроводи до дослідів та експериментування для дітей старшого дошкільного віку.

Наведемо приклад презентації експерименту студентки Марії Т. на тему "Чому квітам потрібна вода?"

Мета: допомогти дітям у ході власних міркувань зробити висновок про залежність росту і стану рослин від догляду за ними. Гіпотеза: якщо квіти не поливати, вони загинуть.

Перший слайд – з'являється зображення Попелюшки, яка пропонує дітям доглядати за квітами в казковому саду (надається відповідне озвучення голосу Попелюшки).

Наступний слайд – фонове зображення саду з різними квітами (діти мають назвати всі квіти, які вони бачать на слайді). Потім старші дошкільники знаходять відповідні квіти у груповій кімнаті і називають їх.

Третій слайд – з'являється зображення Попелюшки та двох однакових квіток. Попелюшка починає доглядати за квітками: першу ставить на підвіконня, протирає їй листочки, поливає; другу – тільки ставить на підвіконня, а потім забуває про неї.

Наступний слайд – діти разом з Попелюшкою бачать, що та квітка, яку вона не поливала, зів'яла, а квітка, яку вона ретельно доглядала, розквітла (відповідні зображення). Роблять висновки про необхідність догляду за рослинами для їх росту і стану.

П'ятий слайд – Попелюшка пропонує дітям здійснити спостереження за станом рослин на ділянці дошкільного навчального закладу і намалювати квіти, що знаходяться на ділянці.

Потім кожній дитині роздаються саджанці, діти повинні посадили їх на ділянці, доглядати за ними і через місяць порівняти.

Свої знання і вміння студенти випробовують під час проходження педагогічної практики в дошкільних навчальних закладах, організовуючи дослідницьку діяльність дітей протягом тижня. На першому етапі студенти разом з дітьми обирають тему дослідження, формують його мету і завдання. На другому – організовують діяльність дітей (поділяють їх на групи, розподіляють між ними ролі, допомагають розробити план дій). Під час наступного етапу керують процесом виконання завдань, допомагають дітям у разі потреби, контролюють здійснення дослідів. На останньому етапі роблять висновки щодо отриманих результатів, підготовлюють презентації, доповідають отримані дані.

Студенти організують дослідницьку діяльність дітей, дотримуючись наступних вимог:

- заохочують дітей дошкільного віку до пізнавальної діяльності шляхом розв'язання проблемних ситуацій;

- беруть за основу пропозиції дітей щодо розв'язання проблем;

- створюють максимально сприятливі умови для по-вноцінної взаємодії дорослого і дітей, в результаті якої відбувається розвиток пізнавальної сфери дошкільників;

- розвивають творчі можливості дітей, уміння самостійно планувати власну діяльність, висувати елементарні гіпотези, спираючись на досвід.

Проведену роботу студенти фіксують у спеціально розробленому в програмі Microsoft Publisher щоденнику експериментатора, в якому вказують дату проведення дослідження, тему, мету, хід діяльності, обов'язки дітей, зауваження щодо їх виконання.

Наведемо приклад проекту дослідницької діяльності для дітей старшого дошкільного віку з теми "Досліди з водою", розроблений студенткою 3 курсу Юлією Т. під час проходження практики. Навчальні цілі та очікувані результати: розширити уявлення дітей про умови перетворення води з одного стану в інший (проведення дослідів), виховувати бережливе ставлення до води.

Демонструючи перший слайд студентка, акцентуючи увагу на темі дослідження, пропонує прослухати вірш про воду (автор Г. Демченко). З'являється зображення води, з відповідним звуковим оформленням.

Другий слайд розповідає про те, що стає з водою, коли її нагрівають або заморожують. Пропонується переглянути результати здійснених дослідів.

На наступному слайді – зображення двох порожніх склянок. Повідомляється, що в них налили воду (відповідне зображення). Склянки з водою поставили на певний час до морозильної камери холодильника.

Далі показується, що відбулося з водою (вона перетворилася на лід). Ставиться запитання: "Який він?". Відповідь: "холодний", "твердий", "слизький". Робиться висновок, що температура в морозильнику нижче нуля, тому вода переходить до твердого стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. М. Методика ознайомлення дітей з предметним довкіллям [підручник] / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. – К. : Видавничий Дім "Слово", 2010. – 408 с.

2. Лінник О. О. Дидактичні умови розвитку допитливості учнів 1 класу : дис... кандидата пед. наук : 13.00.09 / Лінник Олена Олегівна. – Луганськ, 2007. – 244 с.

3. Могилёва В. Н. Психофизиологические особенности дошкольника и их учет в работе с компьютером : учеб. пособие для студ. образовательных уч-

Отже, якщо на вулиці холодно (настає зима), вода замерзає і перетворюється на сніг та лід.

Наступний слайд – зображення чайника, що стоїть на плиті, з носика йде пара (вода при нагріванні перетворилася на пару). Робиться висновок, що коли воду нагріти, вона стає паром, якщо охолодити – замерзне і стане твердою.

Фрагменти з представленого у презентації досліді дітям пропонується здійснити разом з вихователем і підтвердити або спростувати подані в ній факти.

Разом з дітьми протягом тижня студентка розробляла й оформлювала газету "Маленький дослідник" за допомогою програми Microsoft Publisher, куди вносила результати дитячих експериментів; допомагала дітям складати для газети розповіді-спостереження, вірші, казки, загадки і ребуси; підбирала прислів'я та приказки, малювала ілюстрації тощо. Заохочувала дітей до колективної, творчої діяльності, яка стимулювала в них пізнавальний інтерес та розвивала творчі здібності. Наприкінці оформлювала відео-звіт "Організація дитячого дослідження" за допомогою програми Windows Movie Maker, до якого вносила дитячі фотографії та відеоматеріали проведеного дослідження.

На закінчення відзначимо, що використання сучасних комп'ютерних технологій як принципово нового інструменту діяльності дітей дошкільного віку допустиме за умов дотримання психолого-педагогічних, санітарно-гігієнічних і ергономічних умов. При організації дитячого дослідження можливо використовувати комп'ютерні програми PowerPoint, Microsoft Publisher, Windows Movie Maker. Вони створюють максимально сприятливі умови для надання дітям нової інформації про довкілля, сприяють успішному розвитку пізнавальної сфери дошкільників, їхніх інтелектуальних та творчих здібностей, виникненню у них здатності до прогнозування результату дій, уміння самостійно планувати власну діяльність, висувати елементарні гіпотези, спираючись на отриманий досвід тощо.

Перспективу подальших наукових розробок вбачаємо в теоретичному обґрунтуванні можливостей використання комп'ютерних технологій в різних видах діяльності дошкільників і створення методики підготовки майбутніх вихователів до цього процесу.

реждений сред. проф. образования / В. Н. Могилёва. – М. : Издательский центр "Академия", 2007. – 240 с.

4. Поддьяков А. Н. Исследовательское поведение. Стратегии познания, помощь, противодействие, конфликт / А. Н. Поддьяков. – М. : Просвещение, 2006. – 434 с.

5. Рацкович Є. Дитяче експериментування як метод розвитку старших дошкільників : робоча програма спецкурсу / Є. Рацкович. – Мукачево : МДУ, 2010. – 26 с.

Подано до редакції 20.03.13